آمارهای واقعی درباره وضعیت استادهای دانشگاه آزاد چه می‌گوید؟

مغالطه آماری مخالفان استفاده از مدرسان جوان

سارا طاهری
خبرنگار گروه دانشگاه

هفته گذشته یکی از رسانه‌های کشور برای چندمین بار در ماه‌های اخیر با انتشار اطلاعات نادرستی تلاش کرد تا یک اتفاق جدید و مثبت در فضای آموزش عالی کشور را با برچسب‌های مختلفی تخطئه کند. روزنامه‌ای که چندی پیش با ادعای اخراج نفس چند از اساتید دانشگاه آزاد اسلامی به استاد فقید این دانشگاه مفهوم رحم نکرده بود و در جهت منافع سیاسی از نام او هم بهره برده بود، در گزارش جدیدی تلاش کرده با زیر سوال بردن پروژه دستیاران آموزشی دانشگاه آزاد، با کلیدواژه خانه‌نشینی اجباری مثلا از حقوق چندهزار استاد حق‌التدریسی این دانشگاه حمایت کند.

ایستادگی سیاسی دربرابر تقویت بنیه علمی دانشگاه

اصل ماجرا به اوایل سال جاری برمی‌گردد. دیدار نوروزی رئیس دانشگاه آزاد که در آن برای نخستین تغییر شکل و شمایل بدنه استادی دانشگاه مطرح شد. دکتر طهرانچی در ابتدای سال جاری خط‌احائلی با مفهوم حق‌التدریس در دانشگاه آزاد را به‌عنوان یکی از برنامه‌های مهم امسال معرفی کرد و گفت: «باید همه ارکان دانشگاه تلاش کنند که هیات علمی، یا هیات علمی پیوسته باشد یا هیات علمی وابسته و دانشجویان دکتری به‌عنوان دستیاران تدریس فعالیت کنند؛ بدین‌ترتیب یک ارتباط نظام‌مند در دانشگاه به وجود می‌آید. استاد وقتی نقش ویژه‌ای دارد که در فعل خود مستقر باشد. پلولینکه در هیات علمی وابسته، کار اصلی استاد جای دیگری است اما بخشی از زندگی او به‌عنوان هیات علمی وابسته دانشگاه خواهد بود. این منطق امسال دانشگاه آزاد است که تا خرداده‌ماه همه مقدمات آن باید حاصل شود تا دیگر کسی به‌عنوان حق‌التدریس با دانشگاه همکاری نکند. اتفاقی که تقریبا مطابق برنامه هم پیش رفت تا بدنه‌اندازی و جوانگرایی در بدنه هیات علمی دانشگاه با جدیت دنبال شود. ثبت‌نام دستیاران آموزشی به‌عنوان یک پروژه ویژه خرداده‌ماه آغاز شد و کمی بعد در تابستان هم فراخوان جذب هیات علمی وابسته منتشر شد تا از این بین مفهوم حق‌التدریس با همه چالش‌هایش به تاریخ سپرده شود. با این تصمیم، افراد توانمندی که مشغول به تدریس بودند به شکل رسمی‌تر و نظام‌یافته به کار خود ادامه می‌دهند تا حقوق و البته تکالیف آنها هم نسبت به دانشگاه متقن رعایت شود. همین روند چندماهه که البته اعلام و توضیح آن از ابتدای سال جاری شفاف آغاز شده بود، شائبه‌های مربوط به زمان اجرا و بی‌اطلاعی افراد را مردود می‌کند.

هیات‌علمی «وابسته» چگونه جایگزین «حق‌التدریس» شد؟

حق‌التدریس، آن‌گونه که از مدل اجرایش هم روشن بود به‌عنوان یک شغل دائمی تلقی نمی‌شود. درواقع براساس نیاز در یک برهه زمانی مشخص برخی رشته‌های دانشگاه نیازمند مدرس بیشتری بودند که به شکل موقت با کمک مدرسان این دوره پشت سر گذاشته است. رئیس باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان در گفت‌وگو با «فرهیختگان»، در این باره توضیح می‌دهد: «متاسفانه در طول زمان کمبود اعضای هیات علمی در برخی از واحدها روش استفاده نادرستی از دانش‌آموختگان یا دانشجویان برای تدریس به‌عنوان مدرس حق‌التدریس ایجاد کرده بود. مدرسان حق‌التدریس در جایگاه واقعی خود قرار نداشتند. دانشگاه برای تصحیح این ارتباط بیمار نیاز به جراحی داشته است. دستیاری و در کنار آن هیات علمی وابسته به تصحیح این ارتباط کمک می‌کنند و فلسفی که رئیس و به‌طور خاص و هم عواردمی دارد. بنابراین در شرایط فعلی یکی از تحولات مختلفی که از تعداد دانشجو گرفته تا شکل و شمایل نظام دانشی دانشگاه، تغییر اعرای طبیعی است. مثل مدل جدید هیات علمی که تحت عنوان «وابسته» شناخته می‌شود و امکان همکاری با دانشگاه را مثل گذشته فراهم می‌کند، فارغ از اینکه سابقه هیات علمی‌اش دارد یا خیر. به بیان دیگر افرادی که در قالب هیات علمی وابسته به دانشگاه همکاری تدریس ممکن است مدرک دکتری داشته باشند اما مرتبه دانشگاهی نداشته باشند، از سوی دیگر ممکن است هیات علمی مرتبه دانشگاهی نیز داشته باشند. یعنی به‌طور مثال استادیار در یک واحد دانشگاهی یا بازنشسته یا دانشیار در حوزه خود باشند که جامعه هدف آنها نیز دانشجویان مقاطع کارشناسی‌ارشد و بالاتر است. ممکن است یک فرد مدرک دکتری نداشته باشد و دانشجوی دکتری نیز نباشد ولی در یک حوزه خیره و خبره است. چنین فردی می‌تواند در طرح هیات علمی وابسته شرکت کند. در چنین شرایطی هیات جذب دانشگاه دوره کرده و بررسی‌های لازم را انجام می‌دهد و اگر تخلفی فرد تایید شد آنها یا اینکه دستگاری ندارند می‌توانند به‌عنوان هیات علمی وابسته در دانشگاه وارد فضای همکاری شوند.»

بررسی پرونده ۳ هزار متقاضی هیات‌علمی وابسته

عباس اشرفی، رئیس مرکز جذب و امور هیات علمی دانشگاه آزاد درخصوص فرآیند جذب اعضای هیات‌علمی وابسته می‌گوید: «اعضای هیات‌علمی وابسته از افرای برجسته، متخصص و خبرگان حوزه‌های تخصصی هستند که براساس فراخوان اعلام‌شده و طی فرآیند بررسی صلاحیت‌های علمی و عمومی در هیات‌های اجرایی جذب، در واحدهای دانشگاهی تابعه هر استان فعالیت می‌کنند.»

به گفته او اعضای هیات‌علمی وابسته با هدف ارتقای سطح علمی، پژوهشی و فناوری، توسعه دیپلماسی علمی و فناوری و بسترسازی همکاری‌های بین‌المللی با دانشگاه‌های داخلی و خارجی و استفاده از ظرفیت‌های آموزشی و پژوهشی موسسات آموزش عالی در دانشگاه فعالیت خواهند کرد. همچنین ایجاد وحدت رویه و به‌روزرسانی فرآیند با هدف بهبود کیفیت آموزش و استفاده از متخصصان صاحب‌نظر و پرتوان متعهد و مفید، تعهدات دوطرفه در انجام وظایف و امور مربوطه، ایجاد نظام و انضباط مالی در محاسبات و پرداخت‌ها از دیگر اهداف دانشگاه برای به‌کارگیری اعضای هیات‌علمی وابسته است.

رئیس مرکز جذب و امور هیات‌علمی دانشگاه آزاد می‌گوید درحال حاضر قریب به ۳ هزار نفر روند بررسی پرونده متقاضیان هیات‌علمی وابسته انجام شده و فرآیند عضویت سایر متقاضیان ثبت‌نام‌شده تا سقف ظرفیت اعلام‌شده ادامه دارد. سابقه تدریس و فعالیت به‌عنوان مدرس حق‌التدریس از شاخص‌های مؤثر در بررسی فرآیند جذب این گونه اعضای هیات‌علمی بوده که مدنظر هیات اجرایی جذب قرار دارد.

او در ماه ۳ این بخشنامه گفته شده است که «تدریس دارندگان مدرک کارشناسی‌ارشد در واحدهای جامع (کامل‌ترین واحدهای مجموعه دانشگاه آزاد اسلامی) ممنوع است.»

نکته مهم این است که دانشگاه آزاد آن بخشنامه را در شرایط سال ۹۷ صادر کرده و بعد از آن بخشنامه دستیار آموزشی در سال ۱۴۰۲ ابلاغ شده است. قطعا بخشنامه‌ای که همان مجموعه و سازمان در تاریخ بعدی صادر می‌کند ملاک خواهد بود و در مواردی که دو بخشنامه با یکدیگر تداخل دارند بخشنامه آخر ملاک و مورد وثوق خواهد بود و نیازی نیست که بخشنامه سال ۹۷ رعایت شود. درواقع یک مجموعه بلادستی بخشنامه سال ۹۷ را صادر نکرده است تا بخشنامه بعدی به آن وفادار باشد، بنابراین بخشنامه بعدی تصحیح‌کننده، بخشنامه‌های قبل از آن خواهد بود.

۱۳ هزار دستیار آموزشی با آمادگی سرکلاس رفتند

یکی دیگر از نقدهای مطرح‌شده نحوه تدریس دانشجویان دکتری است. بعضا این مساله مطرح می‌شود که دانشجویان دکتری که سر کلاس می‌روند علم ندارند و تدریس بلد نیستند. این نقد درحالی مطرح می‌شود که دانشجویان دکتری که در این طرح شرکت می‌کنند، افرادی هستند که قبلا سابقه تدریس داشته‌اند و در اولویت جذب هستند. از طرف دیگر دستیاران باید در دوره ویژه مدرسی هم شرکت کنند. دوره‌ای که با هدف بهبود کیفیت آموزش و استفاده از متخصصان صاحب‌نظر و اطلاعات، امکان نظارت و مدیریت این گونه ارتباطات است که در دستیاری آموزشی از طریق سامانه سیاری متمرکز انجام شده است. یکی دیگر از دلایل ایجاد این طرح، ارتباط سازمانی مدرسان با دانشگاه است.» به گفته وی بیشتر از اینکه یک موضوع نظارتی باشد ایجاد حس تعلق خاطر به یک فلسفه آموزشی و روش تربیتی نیروی انسانی داخل خود را دارد. یک موضوع دیگر، بحث علاقه مهاجرت نیروهای تخصصی کشور است که یک ارجیالش وجود و نگهداری این افراد و فرصت آفرینی برای آنها چالشی برای ماست. شعارمان این است که دانشجوی دکتری دانشگاه آزاد در بین نیروی انسانی متخصص کشور ماندگارترین مدرک و در نقش‌آفرینی سرنوشت کشور خود تصمیم گرفته است. طرح دستیار آموزشی یک فرصت و یک محیط رشد برای آنهاست که برای ما هم در باشگاه پژوهشگران جوان یک وظیفه است که به این موضوع نیز بپردازیم.» حسن‌پور کارورزسازی و برنده‌سازی برای آینده دانشگاه را به‌عنوان اهداف دیگری طرح عنوان می‌کند و می‌گوید: «درحال حاضر کارورزسازی برای آینده، دانشگاه یکی از دغدغه‌های اصلی دانشگاه است. دانشگاه آزاد اسلامی درحال‌گذار از دوره جوانی هیات علمی خود به سمت بازنشستگی است و به یک شیب فزاینده‌ای دارد. در این قضیه قطعا دانشگاه نیازمند یک بازسازی و یک دورنگری در این حوزه است. بحث بعدی هم برنده‌سازی در حوزه استاد-پروری است.» وی تاکید کرد یک قسمتی از اساتید غیرهیات علمی با دانشجویان دکتری بحث هدایت کردن آموزش دانشگاهی دنبال می‌شود، یعنی دانشجویان دکتری که درحال تحصیل هستند، چون می‌توان یک هدایت تخصصی و تحصیلی و شناسایی ضعف‌های آنها و کمک به کیفی‌سازی داشت عملا آموزش دانشگاهی به‌درستی کنترل می‌شود.»

چرا پروژه دستیاران آموزشی عملیاتی شد؟

حسن‌پور، رئیس باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد درخصوص دلایل پیاده‌سازی این طرح می‌گوید: «دانشگاه با اساتیدی می‌تواند حکمرانی آموزشی و مکتب تعلیم و تربیت خود را حاکم کند که آنها ارتباط سازمانی دارد. از مزایای این حکمرانی آموزشی تمرکز اطلاعات، امکان نظارت و مدیریت این گونه ارتباطات است که در دستیاری آموزشی از طریق سامانه سیاری متمرکز انجام شده است. طراحی شده است و به عنوان یک جایزه تحصیلی (Scholarship) به دانشجویان اعطا می‌شود. دانشجویان دکتری پذیرفته‌شده در این دوره، با گذراندن ۲۰۰ ساعت (معادل دو واحد) دوره توان افزایی مدرسی به صورت فشرده و رایگان، آماده تدریس دانشگاهی می‌شوند.

رئیس باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان می‌گوید: «۲۳ هزار نفر در این طرح ثبت‌نام کرده که ۳۳ هزار نفر به لحاظ ساختاری تایید شدند، پس از انجام مصاحبه توسط مدیران گروه‌های آموزشی و بررسی سوابق و انجام ارزیابی‌های علمی ۱۳ هزار نفر از این ۳۳ هزار نفر در نیمسال نخست سال جاری سر کلاس درس حاضر خواهند شد. از جمعیت دستیاران آموزشی این ترم، پنج هزار نفرشان از قبل شروع این پروژه کند تدریس داشته‌اند، یعنی در دانشگاه آزاد حق‌التدریس بوده‌اند.»

مدرسان دانشگاه آزاد در شکل جدید چه امتیازاتی دارند؟

با منسجم شدن روند جذب مدرسان، امکان مدیریت و تکریم مطلوب‌تر آنها برای دانشگاه فراهم می‌شود. همین موضوع باعث می‌شود بدون حواشی گذشته مثل اعتراضات و انتقادهای مختلفی که حق‌التدریس‌ها داشتند، حق و حقوق آنها پاس داشته شود. از طرفی شکل همکاری هم رسمیت و تشخص یک مدرس دانشگاهی را فراهم می‌کند و با توجه به مدل نظارت برنامه‌ریزی شده کیفیت آموزش بهتر از گذشته تضمین خواهد شد. رئیس باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان می‌گوید مزیت دیگری که به این موارد اضافه می‌کند و می‌گوید: «دانشگاه آزاد اسلامی امروزه برای اینکه هیات‌علمی داشته باشد فراخوان جذب می‌دهد و عده‌ای در آن شرکت می‌کردند. در فراخوان‌های جذب هیات‌علمی دانشگاه دستیاران آموزشی و هیات‌علمی‌های وابسته در اولویت خواهند بود. طبیعتا اینها چون فرصت دیده شدن برایشان ایجاد شده و سازوکاری وجود داشته که در دوره‌های کارداانی و کارشناسی تدریس کنند و توانایی‌هایشان را به نمایش بگذارند، در شرایط برابر یک مزیت نسبتی برای جذب شدن به‌عنوان هیات‌علمی دارند. از طرفی از دستیاران آموزشی منتخب، در صورت تمایل هیات‌علمی وابسته خواهند شد و این یکی از راه‌های جذب کادر آموزشی و تکوین هرم آموزشی دانشگاه است.»

او می‌گوید: «دانشجویی که متقاضی دستیار آموزشی است از دوره نوجوانی گذشته و عمدتا در نیمه جوانی قرار دارد، همه تحصیلش را هم عمدتا در دانشگاه و به خصوص دانشگاه آزاد گذرانده است، به سمت دوره پایدار زندگی‌اش حرکت می‌کند و آنها با گذشتن از این مراحل، قصد سازماندهی همه بخش‌های زندگی‌شان را در داخل دانشگاه دارد و به همین دلیل سرمایه ماندنی کشور و همچنین برای دانشگاه آزاد هستند. طبیعتا هر فرصت رشدی را که برای آنها فراهم کنیم سرمایه‌گذاری را بازگشت ارزش افزوده بالاست.»

حاشیه‌سازی درپس روند حرکتی دانشگاه آزاد درطول سال‌های اخیر شکل روشن و البته مثبتی به خود گرفته است. لازمه تداوم این روند هم بدون شک اصلاح مدل‌های مختلف قدیمی است که دربرابر تحولات جدید امکان تبدیل مناسب را از دانشگاه سلب می‌کنند. بنابراین تغییر لازمه حیات دانشگاه و طبیعی است، همان‌طور که فرایندهای سیاسی و جریان‌سازی خلاف واقع در پس به خطر افتادن منافع هم طبیعی است. حالا دیگر می‌توان این شکل نخ‌نما از ایجاد دست‌اندازی در مسیر تحول دانشگاه را به‌سادگی شناخت و فهرستی از بهانه‌های مختلف آن در سال‌های اخیر ردیف کرد.

به‌درخواست هیات‌علمی جذب شده و در اولویت جذب قرار بگیرند، یک پایه تشویقی دریافت می‌کنند. همه این تسهیلات و مزایا دردسرتی حاصل می‌شود که مدیرگروه تخصصی، صلاحیت ایشان را برای تدریس احصا کند و برای ایشان درس بگذارد و همچنین درطول دوره کارورزی و در پایان دوره ارزشیابی‌های قابل اتکا و دوره‌های نظری متناسبی در حوزه مدرسی پیش‌بینی شده است.

مدرسه عالی مهارتی رسانه‌ای فرهیختگان
۰۹۱۰۸۱۰۶۵۳۵
Farhikhteghan_school

تاسیس شرکت با مسئولیت محدود نوین رسانه ویرا گستر در تاریخ ۱۴۰۲/۰۷/۲۵ به شماره ثبت ۶۹۰۲۰ به شناسه ملی ۱۴۰۱۶۵۰۷۸۰ ثبت و امضا ذیل دفاتر تکمیل گردیده که خلاصه آن به شرح زیر جهت اطلاع عموم آگهی می‌گردد.
موضوع فعالیت: موضوع شرکت (نشر دیجیتال) می‌باشد که مصادیق فعالیت‌های آن عبارتند از: تصدی قراردادن اقشار مختلف و محتوای دیداری، شنیداری، نوشتاری بارتکنیی از آنها در قالب دیجیتال دارای مجوز انتشار از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در موضوعات مختلف در معرض عرضه از طریق حامل‌های دیجیتال نظیر الواح فشرده و تصدی قراردادن محتوای دیجیتال دیداری، شنیداری، نوشتاری بارتکنیی از آنها در معرض دسترس عموم از طریق شبکه گسترده جهانی و شبکه ملی اطلاعات و از طریق سامانه پیامک انبوه و شبکه هوشمند مخابرات دارای مجوز انتشار از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. درصورت لزوم پس از اخذ مجوزهای لازم از مراجع ذی‌ربط به موجب مجوز شماره ۱۴۰۲/۱۵۸۱۳۴ مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۲۵ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تاسیس گردید. به موجب مجوز شماره ۱۴۰۲/۱۵۸۱۴۳ مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۲۵ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی – معاونت امور فرهنگی تاسیس گردید. مدت فعالیت: از تاریخ ثبت به مدت نامحدود مرکز اصلی: استان تهران، شهرستان تهران، بخش مرکزی، شهر تهران، جماران، خیابان فرصت شیرازی، بن‌بست پیرنیا بن‌بست اول، پلاک ۴، طبقه ۱، واحد ۲ کدپستی ۱۴۱۸۹۴۵۳۶۱ سرمایه شخصیت حقوقی عبارت است از مبلغ ۵۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال نقدی میزان سهم‌الشرکه هر یک از شرکا خانم حوراناز صداقت به شماره ملی ۰۷۶۱۵۱۳۱۳۴ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه خانم معاز عزیزی به شماره ملی ۰۷۶۱۵۱۳۱۳۴ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه خانم فاطمه محمدی به شماره ملی ۰۵۷۴۰۸۴۲۴ نماینده حقوقی، فرهنگی نوین کتاب گویا به شناسه ملی ۱۰۱۰۴۹۴۳۱۷ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه اعضای هیات‌مدیره خانم حوراناز صداقت به شماره ملی ۰۷۶۱۵۱۳۱۳۴ به سمت عضو اصلی هیات‌مدیره به مدت نامحدود خانم مهسا عزیزی به شماره ملی ۰۷۶۱۳۰۳۶۲۵ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تاسیس گردید. به موجب مجوز شماره ۱۴۰۲/۱۵۸۱۳۴ مورخ ۱۴۰۲/۰۴/۲۵ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی – معاونت امور فرهنگی تاسیس گردید. مدت فعالیت: از تاریخ ثبت به مدت نامحدود مرکز اصلی: استان تهران، شهرستان تهران، بخش مرکزی، شهر تهران، جماران، خیابان فرصت شیرازی، بن‌بست پیرنیا بن‌بست اول، پلاک ۴، طبقه ۱، واحد ۲ کدپستی ۱۴۱۸۹۴۵۳۶۱ سرمایه شخصیت حقوقی عبارت است از مبلغ ۵۰،۰۰۰،۰۰۰ ریال نقدی میزان سهم‌الشرکه هر یک از شرکا خانم حوراناز صداقت به شماره ملی ۰۷۶۱۵۱۳۱۳۴ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه خانم معاز عزیزی به شماره ملی ۰۷۶۱۳۰۳۶۲۵ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه خانم فاطمه محمدی به شماره ملی ۰۵۷۴۰۸۴۲۴ نماینده حقوقی، فرهنگی نوین کتاب گویا به شناسه ملی ۱۰۱۰۴۹۴۳۱۷ دارنده ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال سهم‌الشرکه اعضای هیات‌مدیره خانم حوراناز صداقت به شماره ملی ۰۷۶۱۵۱۳۱۳۴
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور
اداره ثبت شرکت‌ها و موسسات غیرتجاری تهران (۱۵۸۸۰۹۳)

گزارش «فرهیختگان» از یک طرح ملی ۱۶ ساله که ۱۵ همت می‌ارزد

چشمه نور تا پایان سال به قزوین می‌رسد

فاطمه طاری‌بخش
خبرنگار گروه دانشگاه

طرح چشمه نور ایران با ماشین بزرگ عکسبرداری در مقیاس بزرگ از سال ۱۳۸۶ آغاز شد و در هیات امنای پژوهشگاه دانش‌های بنیادی تصویب شد. بعد از سه سال و در سال ۸۹، مطالعات طرح سنجی آن توسط معاونت علمی تایید و عملا اجرای این طرح آغاز شد. گام بعدی برای رسیدن به این چشمه تشکیل کمیته اجرایی و راهبری آن بود. طراحی مفهومی اولیه برای ساخت آن در سال ۹۱ تکمیل و حتی محل ساخت و احداث طرح نیز در همان سال مشخص شد. سال ۹۵، طراحی پایه تجهیزات آغاز و عملیات ساختمانی چشمه نور ایران فاز اجرایی به خود گرفت. آزمایشگاه تحقیق و توسعه این چشمه در سال ۱۴۰۰ ساخته شد. حالا بعد از دوسال قرار است تا پایان سال یکی از مهم‌ترین پروژه‌های علمی کشور در شمال قزوین- به‌دلیل پارامترهای مختلف مانند دسترسی به دانشگاه، فرودگاه، مباحث لرزه‌نگاری و ژئوتکنیک- راه‌اندازی شود. اهمیت این پروژه به‌حدی است که معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری هفته گذشته تور بازدیدی را برای اهالی رسانه در نظر گرفت تا خبرنگاران با چگونگی کارکرد این ماشین بزرگ آشنا شوند.

چشمه نور ایران یکی از طرح‌های کلان پژوهش است

آرش صادقی‌پناه، معاون علمی فنی چشمه نور درباره آغاز به کار پژوهشگاه دانش‌های بنیادی توضیح داد: «این پژوهشگاه در سال ۱۳۶۸ تاسیس شد که ۱۵ پلیون بار است مرکز تحقیقات فیزیک و ریاضیات بود. این پژوهشگاه چهار طرح ملی دارد و ۳۶ هیات علمی دائم و ۱۵۰ پژوهشگر پسادکتری هم در آن کار می‌کنند. یکی از اهداف این پژوهشگاه حرکت در مرزهای دانش بوده و در همین راستا ۹۶۰۰ مقاله در مجلات بین‌المللی چاپ کردیم، همچنین بیش از هزار استناد از سوی ۱۵ نفر از اعضای هیات علمی به ثبت رسیده است.» او ادامه داد: «به صورت متوسط ۳۷۰ سمینار و سخنرانی منظم در سال برگزار می‌کنیم و با مراکز بین‌المللی دنیا همکاری موثر علمی داریم و ۲۰ درصد مقالات ما با همکاری محققان بین‌المللی است. چند طرح کلان ملی داریم که اولین طرح رصدخانه ملی است که در مراحل پایانی راه‌اندازی آن هستیم. طرح چشمه نور ایران و چندین آزمایشگاه مرجع، نظیر آزمایشگاه علوم شناختی، مرکز پردازش سریع و... در این پژوهشگاه تصویب و دنبال می‌شود. اولین اتصال در کشور به اینترنت و تاسیس دامنه .ir در پژوهشگاه دانش‌های بنیادی انجام شده است. همانطور که گفتم یکی از طرح‌های کلان مهم پژوهشگاه دانش‌های بنیادی، «چشمه نور ایران» است که با اسم «شنابگر ملی ایران» نیز شناخته می‌شود.»

صادقی‌پناه با اشاره به این‌که چشمه نور یک آزمایشگاه یا

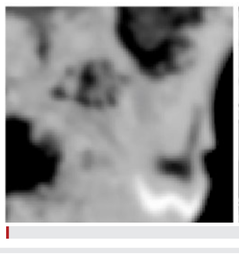

میزان درخشندگی چشمه نور سینکروترونی درمقایسه با دستگاه‌های اشعه X

صادقی‌پناه اشاره‌ای به کاربردهای این دستگاه کرد و گفت: «این مجموعه توجه ثبت‌شده‌ای که ما داریم ۱۰۰۰ میلیارد پیشرو از دستگاه‌های قدیمی است.» معاون علمی فنی چشمه نور با اشاره به اینکه این امر آزمایشگاه، حلال بسیاری از گلوگاه‌های صنعتی شده باشد. کشورهای مختلفی از این ماشین با چشمه نور دارند. اگر بخواهیم نگاهی به تعداد این دستگاه‌ها در دنیا بیندازیم باید بگویم که کشور آمریکا، بیش از چهار و آلمان بیش از هفت دستگاه فعال دارد و درحال ساخت هشتمین دستگاه خود با بزرگ‌ترین دستگاه دنیاست.»

او در همین زمینه گفت: «چین و روسیه هرکدام دو دستگاه دارند. درحقیقت تمام کشورهای پیشرفته حداقل یک دستگاه دارند، حتی کشوری مانند تایلند که شاید صنعتی نیست، درحال ساخت دستگاه دوم خود است. این موضوع نشان می‌دهد که اینها دستگاه‌ها جزء تجدید کشورهای مختلف اهمیت دارد و سرمایه‌گذاری‌های عظیمی روی آن انجام می‌دهند که نیاز است تا کشور ما نیز به این دستگاه‌های قدیمی است.» معاون علمی فنی چشمه نور درباره این دستگاه توضیح داد: «این دستگاه ۱۰۰ متر است و ۲۸۰ متر است و داخل آن شتاب‌دهنده سینکروترونی ذرات وجود دارد که الکترون‌ها را شتاب‌دهی کرده و ما از این الکترون‌ها تابش اشعه X هم‌دوست و تولید می‌کنیم که این تابش برای تصویربرداری آنالیز در ابعاد دهم تانومتر استفاده می‌شود. این شتاب‌دهنده می‌تواند نیازهای بسیاری از کاربران جامعه علمی و صنعتی کشور را برطرف کند.» معاون علمی فنی چشمه نور درباره اینکه شتاب‌دهنده سینکروترونی چطور کار می‌کند، تصریح کرد: «ما در ابتدا به الکترون‌ها انرژی اولیه‌ای در شتابگر خطی می‌دهیم و در حلقه افزاینده با پرتو انرژی آن را افزایش می‌دهیم، یعنی سرعت آن بسیار نزدیک به سرعت نور می‌شود و بعد آن به حلقه انباش بازمی‌گردد و در آنجا نگهداری طولانی می‌شود. با هر بار چرخش و عبور از ابزارهای خاص به نام ابزارهای الحاقی، تابش قوتوتی X بسیار همه‌وست و با درخشندگی بسیار بالاتر از تابش‌های X معمولی ایجاد می‌کنند. این تابش بعدا برای آنالیز و تصویربرداری از مواد مختلف می‌تواند استفاده شود. به گفته او تفاوت تصویر تولیدی در چشمه نور با تصویر دستگاه‌های اشعه X بیمارستانی تدر زرولوشنی آن است، برای مثال دقیق‌ترین تصویری که از تائر و بیروس کرونا به دست آمده، توسط این آزمایشگاه است. چشمه نور در بسیاری از حوزه‌های صنعتی می‌تواند اثرگذار باشد.

درخشندگی چشمه نور هزار میلیارد بیشتر از دستگاه‌های قدیمی

چرا چشمه نور، ساخت ایران است؟

صادقی‌پناه درباره دلایل ایرانی بودن تجهیزات و ساخت تجهیزات این ابر آزمایشگاه عنوان کرد: «علاوه بر الزام قانونی دلایل دیگری هم داریم. اولین دلیل هزینه تمام شده است که درصورت ساخت تجهیزات در کشور بسیار پایین می‌آید. علاوه بر اینکه ما سرویز فناوری رایه کشور داریم و فناوری‌هایی را استفاده می‌کنیم که بعدا کاربردهای بسیار زیادی خواهد داشت و درواقع صنعت کشور ما یک پله پیشرفت می‌کند. همچنین ما موانع تامین تجهیزات از خارج را داریم، یعنی اگر بخواهیم از خارج خریداری کنیم، کارمان بسیار سخت و در بسیاری از موارد غیرممکن است.

بحث دیگری که در تجربیات‌مان در رصدخانه با آن مواجه شدیم، این است که سیاست ما نگهداری و به‌روزرسانی است. اما اگر به این مساله توجه کنیم که چشمه نور ایران یک ماشین ۳۰۰ میلیون دلاری است و هر ساعت آن شاید دوهزار یورو قیمت داشته باشد، می‌بینیم که این سیاست نتیجه نمی‌دهد.» او در همین زمینه افزود: «چشمه‌هایی نور کشورهای دیگر نیز همین قیمت را دارند. قیمت خاموش بودن این ماشین برای کشور بسیار پرهزینه خواهد بود. به همین خاطر باید بتوانیم تا بیشترین زمان روشن بودن این ماشین را داشته باشیم.»

گلوگاه اصلی چشمه نور با ساخت مغناطیس خمیده دوقطبی رفع شد

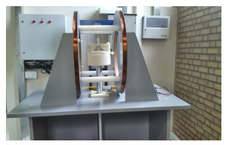

آزمایشگاه اندازه‌گیری مغناطیسی

معاون علمی فنی پروژه درباره آزمایشگاه اندازه‌گیری مغناطیس و ساخت آن در این پروژه گفت: «ما برای اولین بار بحث ساخت الکترومغناطیس مورد نیاز برای شتاب‌دهنده و ایجاد آزمایشگاهی که بتواند اندازه‌گیری دقیق این میدان‌ها را انجام دهد را تعریف کردیم. چند نمونه مغناطیس را در آزمایشگاه ساخته و اولین آزمایشگاه اندازه‌گیری دقیق را هم راه‌اندازی کردیم. البته این آزمایشگاه هم درحال انتقال است تا بتوانه نیاز ما را در قزوین حل کرده و به مراکز مختلف علمی کشور نیز خدمات‌رسانی کند. تا امروز اندازه‌گیری برای چند مرکز دانشگاهی از سوی این آزمایشگاه انجام شده است.» صادقی‌پناه تصریح کرد: «جدیدترین پروژه مغناطیسی ما، بحث مغناطیس خمیده دوقطبی حلقه است که شامل میدان‌هایی دوقطبی و چهارقطبی می‌شود که پیچیده‌ترین مغناطیس چشمه نور ایران است. بعد از ساخت آن ما گلوگاه اصلی ساخت مغناطیس‌های چشمه نور ایران را برطرف می‌کنیم.» او گفت: «اولین نیازی که ما برای این کار داشتیم بحث خلا بودن بود؛ چراکه هم ساخت دستگاه موردنیاز برای ما در کشور ممکن نبود و هم خرید این بودن هاحتی از خارج مشکلات زیادی داشت و حدودا هفت میلیون یورو برای ما هزینه دربرداشت. بااین حال توانستیم بالاخره برای اولین بار ساخت پمپ‌های یونی در چشمه نور ایران را رقم بزنیم. اولین نمونه صنعتی این پمپ‌ها همکاری مرکز صنعتی بعد از ساخت اولین نمونه آزمایشگاهی آن تولید شد و همچنین اولین آزمایشگاه اندازه‌گیری پمپ‌از خلا برای نخستین‌بار داریم در کشور تاسیس می‌کنیم تا بتوانیم اندازه‌گیری را انجام دهیم.»

تابش تراهرتزی جایگزین سونوگرافی می‌شود

صادقی‌پناه درخصوص آزمایشگاه شتابگر خطی چشمه نور گفت: «ساخت اولین نمونه شتابگر خطی با مشارکت محققان بسیار زیادی در این آزمایشگاه از دانشگاه‌های مختلف صورت گرفته و یکی از برجسته‌ترین این محققین شهید شهریاری ذرات و شتاب‌دهنده شهید بهشتی بوده است. ما برنامه داریم تا این شتاب‌دهنده را به سایت قزوین انتقال دهیم. شتاب‌دهنده دو بازیکه الکترونیک و فتونی در انتها دارد. درحال حاضر با چند مرکز دانشگاهی درحال آزمایش این شتاب‌دهنده هستیم و بعد از انتقال به قزوین خدمات‌دهی ما افزایش خواهد داشت. زمان تعیین شده برای انتقال شتاب‌دهنده تا پایان امسال است که شاید به‌دلیل مشکلات مالی با تاخیر همراه شود.» او بیان داشت: «پروژه بعدی ما ساخت شتابگر ۲۵ مگاولتی است. این شتابگر تابش ترامرز و IR تولید می‌کند. ویژگی این تابش‌ها این است که برای تصویربرداری‌های مختلف به خصوص تصویربرداری از داخل بدن استفاده می‌شود و مزیت اصلی یونی‌ساز نبودن این تابش‌ها است، یعنی هیچ ضرری برای بدن انسان برخلاف اشعه ایکس ندارد. در آینده نزدیک احتمالا این دستگاه‌های مخصوص تصویربرداری‌های سریع و بی‌خطر جایگزین سونوگرافی (که دقت بسیار پایینی دارد) خواهد شد. ما برنامه داریم که اولین آزمایشگاه معاون علمی چشمه نور ایران با اشاره به اینکه بسیاری از این عناصر را می‌توانیم در دستگاه رابخریم؛ چراکه نیروی انسانی را داریم و هم ساخت دستگاه‌های مخصوص خودمان را داریم، اظهار کرد: «ما در حال حاضر با چند مرکز دانشگاهی درحال آزمایش این شتاب‌دهنده هستیم و بعد از انتقال به قزوین خدمات‌دهی ما افزایش خواهد داشت. زمان تعیین شده برای انتقال شتاب‌دهنده تا پایان امسال است که شاید به‌دلیل مشکلات مالی با تاخیر همراه شود.»

شتابگر خطی

کاربردهای چشمه نور؛ از درمان سرطان تا بررسی بافت بستنی و صندلی ماشین

در بخش دیگری از این بازدید، احمد حقیقت، معاون اجرایی این پروژه در مورد کاربردهای این ابر آزمایشگاه عنوان کرد: «این ماشین بزرگ آزمایشگاهی می‌تواند کاربردهای مختلفی برای کارخانه‌های مختلف صنعتی و معادن و درنهایت خدمت به مردم داشته باشد. به‌طورمثال برای بررسی بافت انواع محصولات از صندلی ماشین و روکش گرفته تا بستنی و... می‌توان از این ماشین استفاده کرد. این دستگاه، برای تشخیص‌دارایی است. باید این مساله را در نظر گرفت که امروز بازار، بازار رقابتی است و برای برنده شدن در چنین بازارهایی باید کالاها را با حداکثر فناوری ممکن تولید کرد. اینکه ما دو پیچ عین کنیم کالا تغییر نمی‌کند برای رسیدن به سطح بالات